

حجامت؛ از اقبال غرب تا ادبار شرق

خبرگزاری رسا - یکی از سنت های قدیمی که متأسفانه در این عصر مورد فراموشی قرار گرفته، حجامت است.

خبرگزاری رسا - یکی از سنت های قدیمی که متأسفانه در این عصر مورد فراموشی قرار گرفته، حجامت است. این سنت با وجود آن که مورد تأیید اسلام، طب سنتی و تا حدودی طب نوین بوده و با توجه به این که ریشه در تاریخ نه تنها ایران، بلکه دنیا دارد، از سوی برخی پزشکان که علوم نوین را خوانده اند، بی فایده و یا حتی مضر اعلام شده است! به گزارش خبرگزاری رسا، حجامت سنتی است که در گذشته پزشکان بزرگ ایرانی به انجام آن سفارش می کرده و آن را درمان بسیاری از بیماری ها می دانستند. اما متأسفانه در قرن اخیر، شاهد توقف این عمل پزشکی و کم رنگ شدن آن توسط پزشکانی هستیم که علوم نوین خوانده و اعتقادی به انجام آن ندارند. اما هنگامی که ادعای این افراد را مورد بررسی قرار می دهیم، متوجه می شویم آنها برای گفته خود دلیل قاطعی ندارند؛ با این وجود، عمل ارزشمند حجامت از دهه های پیشین در ایران ممنوع گردیده و فقط چند سال است که از احیای دوباره آن می گذرد.

تاریخچه حجامت در ایران

بر پایه قدیمی ترین سند از 5300 سال پیش، حجامت در مقدونیه انجام می شده و پس از آن به یونان نیز گسترش یافته و در آن زمان نشانه پزشک بودن، حجامت کردن و داشتن وسایل آن بوده است.

در گذشته، پزشکان ایرانی جاهای گوناگونی از تن را برای حجامت شناسایی کرده و هر جایی را برای درمان یک بیماری حجامت می کردند. ابوعلی سینا در کتاب قانون که 1000 سال قبل نوشته شده، حجامت را از ارکان درمان محسوب کرده و تقریباً برای درمان همه بیماری ها حجامت و بادکش را تجویز کرده است. جرجانی نیز در کتاب ذخیره خوارزمشاهی که از کتاب های معتبر طب سنتی ایران است، فصل مشخصی را به حجامت اختصاص داده است.

امروزه نیز در ایران، برخی از مطب ها و کلینیک ها حجامت انجام می دهند و بسیاری از بیماری ها که به وسیله دارو و پزشک متخصص درمان نشده اند، توسط حجامت و طب سنتی بهبودی یافته اند.

اما حادثه مهم در مورد حجامت در ایران، به سال 1344 هجری شمسی برمی گردد. در این سال و هم زمان با وضع قانون نظارت بر درمان، به شکل گسترده ای با حجامت مبارزه شد و ژاندارم ها، حجام را در سراسر کشور دستگیر می کردند و به این شکل، این سنت درمانی پرسابقه، بدون هیچ بررسی و تحقیق علمی، از روند رفتارهای سنتی جامعه خارج شد و تنها در مناطقی از کشور که تحت تسلط کامل دولت نبود، انجام می شد و به تناسب فراگیر شدن طب شیمیایی در سراسر جهان و نفوذ فرهنگ استعماری در جوامع مختلف که همراه با حذف باورهای دینی و فرهنگی جوامع بود، حجامت منسوخ شده و روش های درمانی دینی و سنتی از رفتارهای اجتماعی حذف گردید و نسل های جدید نیز به تدریج آن را فراموش کردند.

در سال 1364 شمسی، در جمعی که به انگیزه کشف یک روش درمانی ساده، ارزان و فراگیر تشکیل شده بود، تا از راه آن بتواند بخش عمده ای از مشکلات درمانی مردم جهان را درمان کند، سنت درمانی حجامت پیشنهاد و مورد توجه قرار گرفت. با وجود جو فرهنگی و اجرایی نامناسب پیرامون حجامت، اطلاعات مربوط به آن سامان دهی و ابزارهای اجرایی آن متناسب با شرایط روز، طراحی گردید و پس از انجام مراحل مقدماتی پژوهشی، در سال 1369، در قالب "مؤسسه تحقیقات حجامت ایران" به ثبت رسید.

به تدریج پزشکان بسیاری عضو این مؤسسه شده و با مبانی و آثار درمانی حجامت آشنا شدند. سپس تعدادی از این پزشکان، تحقیق پیرامون حجامت را موضوع پایان نامه خود قرار دادند. بعد از به دست آمدن نتایج علمی این پایان نامه ها، سایر پزشکان به صورت روز افزون به عضویت مؤسسه تحقیقات حجامت ایران درآمدند که این روند هم چنان ادامه دارد.

به دنبال رواج انجام حجامت در مطب پزشکان و عدم وجود دیدگاه شفاف و واقع بینانه پیرامون آن در دستگاه اجرایی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، بخشنامه هایی مبنی بر ممنوعیت حجامت صادر و موجب برخوردها و ایجاد مشکلاتی گردید که منجر به تشکیل 7 پرونده قضایی علیه مجریان حجامت و محققین آن شد و تعداد زیادی از پزشکان نیز به دادگاه فراخوانده، ولی

بیشتر آنها تبرئه شدند.

سرانجام به دنبال خلاف شرع شناخته شدن بخشنامه های وزارت بهداشت و ابطال آنها توسط دیوان عدالت اداری، انجام حجامت در کشور رسمیت کامل یافته و وزارت بهداشت نیز برای ترویج فرهنگ حجامت، با رعایت موارد بهداشتی، درمانی اعلام آمادگی کرد تا برای پزشکان پروانه انجام حجامت صادر کند.

حجامت در روایات اسلامی

حضرت رسول اکرم(ص) می‌فرماید: "در شب معراج، وقتی که به آسمان هفتم صعود کردم، بر هیچ ملکی از ملائک گذر نکردم مگر این که گفتند یا محمد حجامت کن و امتت را به حجامت کردن امر بفرما." (1) اگر خون درونتان به جوش می‌آید، حجامت کنید؛ چرا که خون، گاه ممکن است در درون شخص، طغیان کند و وی را بکشد." (2) درد، سه چیز است و درمان نیز سه چیز؛ اما درد، عبارت است از: خون، تلخه و بلغم. درمان خون، حجامت است، درمان بلغم، حمام است و داروی تلخه نیز راه رفتن." (2)

امام حسن عسکری(ع) فرمود: "پس از انجام حجامت، انار بخور، اناری شیرین؛ چرا که خون را فرو می‌نشاند و خون را فرو می‌نشاند و خون را در درون تصفیه می‌کند." (2)

امام صادق(ع) فرمود: "حجامت کردن در سر، موجب شفاء و بهبودی هفت بیماری است: جنون، خوره(جذام)، پیسی(کک و سفیدی در بدن)، خواب آلودگی، درد دندان، ضعف بینائی و سر درد شدید." (3) پیامبر خدا(ص) سه گونه حجامت می‌کرد: یکی حجامت در سر که آن را "متقدمه" می‌نامید و بین دو کتف که آن را "نافعه" می‌نامید و بین دو کفل(سرین) و بالای ران که آنرا "مغیثه" می‌نامید." (4)

حضرت علی(ع) نیز درباره حجامت فرموده اند: همانا حجامت بدن را سالم و عقل را استوار می‌کند. (5)

جایگاه حجامت نزد دانشمندان علوم پزشکی و مجامع علمی

ابوعلی سینا در کتاب قانون، حجامت را از ارکان درمان محسوب کرده و می‌گوید: "اگر حجامت بین دو کتف انجام گیرد، فوائد زیر را در بردارد: گرانباری دو ابرو و سنگینی پلک ها را از بین می‌برد و گرمی چشم را رفع می‌کند، چرک کنار چشم را از میان برمی‌دارد و بوی بد دهان را می‌زداید. اگر حجامت بر یکی از دو رگ پشت گردن انجام شود، در زدودن حالت لرزه در سر و برای رخسار، گوش ها و چشم ها، گلو و بینی فوایدی در بردارد. حجامت بر ساق پا خون را تصفیه می‌کند، حجامت در زیر زنج(چانه) برای دندان ها، رخسار و گلو مفید است و دماغ و آرواره ها را تصفیه می‌کند."

زکریای رازی حجامت را به عنوان روش درمان زکام و آلرژی معرفی کرده و می‌گوید: "کسانی که رنج آنان از این بیماری افزون باشد، یعنی بدین گونه که سوراخ های بینی بسته شده و خارش داشته باشد و عطسه فراوان گردیده و آب از بینی فرو ریزد، باید از داروهایی که قبلاً معرفی کردم و نیز از طریق راه رفتن و عرق کردن در حمام و حجامت از ناحیه پشت استفاده کنند."

به خاطر تاکید پیامبر اکرم(ص) و ائمه معصومین(ع) بر انجام حجامت و استفاده فراگیر طبیبان مشهور قدیمی از این شیوه درمانی، مردم ایران جایگاه ویژه ای برای آن قائل بودند؛ طوری که دکتر پولاک، طبیب ناصرالدین شاه در کتاب خود با عنوان "ایران و ایرانیان" که در سال 1865 در آلمان منتشر شد، می‌گوید: "بین دو استخوان کتف اکثر ایرانیان، شیارهایی به چشم می‌خورد. در بدو امر خیال می‌کردم این ها آثار ضربه های چوب باشد. تا این که دیدم ضربه چوب را فقط بر کف پا می‌زنند و از این لحظه متوجه اثر حجامت شدم. جریان حجامت کردن در سراسر مشرق زمین یکسان است."

حجامت فواید فراوانی دارد. بیشتر تحقیقات نشان می‌دهد که بیماری‌های مختلف به وسیله حجامت 100 درصد درمان شده‌اند، از این بیماری‌ها می‌توان به بیماری‌های پوستی شامل آکنه، پسوریازیس، حساسیت‌های دارویی، غذایی، عوارض بیماری‌های انسدادی عروق کرونر و برخی بیماری‌های عفونی اشاره کرد و تا به حال نیز هیچ ضرری برای حجامت به ثبت نرسیده است.

امروزه حجامت به چنان موضوع با اهمیتی تبدیل شده که در دانشگاه‌های آلمان و آمریکا به عنوان یک رشته تدریس می‌شود و در استرالیا، انگلیس، کالیفرنیا، نوادا و ایالت لوئیزیانا آموزش داده و برای دانش آموختگان گواهی صادر می‌شود.

آژانس‌هایی در آمریکا وجود دارند که گواهینامه بین المللی برای انجام حجامت صادر می‌کنند که از نمونه این آژانس ها می‌توان به آژانس(ACA)، انجمن کلینیکال پاتولوژی آمریکا(ASCP)، انجمن پزشکی آمریکا(AMT)، مرکز ملی تست/ مؤسسه صدور گواهینامه پزشکی(NCCT / MMCI)، آژانس صلاحیت ملی(NCA) و انجمن ملی بهداشت حرفه ای(NHA) اشاره کرد.

ولی متأسفانه در ایران به حجامت اهمیت داده نمی‌شود و این در حالی است که سازمان انتقال خون ایران هم چنان از دریافت خون افراد حجامت کننده تا 6 ماه پس از حجامت به علت احتمال انتقال بیماری‌های منتقله از خون خودداری می‌کند.

جای نگرانی است که نهادی مانند سازمان انتقال خون ایران، یکی از عوامل بازدارنده توسعه و ترویج این سنت اسلامی باشد و مدیران استانی آن در مصاحبه با رسانه ها مردم را به دوری از آن فراخوانده و حجامت را عملی غیر بهداشتی معرفی کنند.

حال آن که اگر از این پزشکان نسل داروهای شیمیایی پرسیده شود که اگر حجامت عملی غیر بهداشتی است پس چرا پیامبر اسلام(ص) و اهل بیت(ع) که خود مروج دینی هستند که بیشترین تأکید را بر رعایت اصول بهداشتی فردی و اجتماعی دارد، چگونه

حجامت را انجام داده و مردم را به آن سفارش می کنند، پاسخی منطقی نخواهند داد.

9462/701/ر

حسین اسکندری

1- منبع اینترنتی <http://www.tabadolnazar.com/forum/showthread.php?p=922713>

2- طب الائمه ، عبدالله بن بسطام و حسین بن بسطام ، مترجم جابر رضوانی ، قم : نورالزهر (ع) ، 1385

3- بحار ، ج 59 ، ص 126

4- بحار ، ج 62 ، ص 120

5- بحار ، ج 59 ، ص 114